

Hyvä henkilötietojen käsittely sukututkimuksessa ja sukuyhteisöissä

Sukututkimustoimialan käytäntösäännöt

Suomen Sukututkimusseura

Sukuseurojen Keskusliitto SSK ry

Karjalaisten Sukuyhteisöjen Liitto ry

Suomen Sukuhistoriallinen yhdistys ry

11.6.2008

Sisällys

	sivu
1. Johdanto	3
1.1. Henkilötietolain määritelmiä	3
1.2. Käytännėsääntöjen tarkoitus	3
2. Henkilötietolain soveltaminen sukututkimusrekistereihin	4
2.1. Sukututkimuksen erityisasema henkilötietolaissa	4
2.2. Henkilötietolain soveltamisala sukututkimuksessa	4
2.3. Mitä tietoja sukututkimusrekisteriin saa tallettaa?	4
2.4. Mitä tietoja sukututkimusrekisteriin ei saa tallettaa?	5
3. Rekisterinpitäjän velvoitteet	6
3.1. Huolellisuusvelvoite	6
3.2. Henkilötietojen käsittelyn suunnittelu	6
3.3. Tietojen suojaaminen	6
3.4. Rekisteriseloste	6
4. Rekisteröidyn oikeudet	7
4.1. Informointi tietojen käsittelystä	7
4.2. Tarkastusoikeus	7
4.3. Tiedon korjaaminen	7
4.4. Kielto-oikeus	8
5. Erityiskysymyksiä	8
5.1. Henkilörekisterin suhde sukujulkaisuun	8
5.2. Valokuva henkilötietona	8
5.3. Lehtileikekokoelma	9
5.4. Henkilötietojen käsittely toimeksiannosta	9
5.5. Tietojen luovuttaminen ulkomaille	9
5.6. Sukututkimusrekisterin arkistointi	9
Liitteet	
Liite 1: Sukututkimusrekisteriseloste (malli)	10
Liite 2: Jäsenrekisteriseloste (malli)	11
Viitteet	12

1. Johdanto

1.1. Henkilötietolain määritelmiä

Yksityisyyden suoja kuuluu kansalaisen perustuslaillisiin oikeuksiin. Jokaisella on oikeus tietää ja päättää itseään koskevien henkilötietojen käytöstä. Henkilötietojen hyvästä käsittelytavasta säädetään henkilötietolaissa. Se määrittää, kuinka henkilötietoja on käsiteltävä, jotta yksityisyyden suoja tai muut perusoikeudet eivät vaarannu.¹

Perusoikeudet koskevat ainoastaan elossa olevia henkilöitä. Näin ollen myös henkilötietolain säädökset koskevat vain elävien henkilöiden yksityisyyden suojaa. Vainajia koskevien arkaluontoisten tietojen suojusta säädetään julkisuuslaissa erikseen.² Lisäksi on otettava huomioon, mitä rikoslaissa säädetään vainajan muiston häpäisemisestä sekä kunnianloukkausrikoksista.

Henkilötietolaki määrittelee *henkilötiedon* hyvin laajasti. Henkilötiedoksi voidaan katsoa mikä tahansa henkilöä tai hänen perhettään koskeva merkintä, josta henkilö on tunnistettavissa.³ Vastaavasti henkilötietojen käsittelyä on mikä tahansa toimenpide, joka tehdään henkilöä koskevalle merkinnälle, josta henkilö on tunnistettavissa.⁴ Näiden määritelmien perusteella sukututkimus on aina henkilötietojen käsittelyä.

Henkilöä, jota henkilötieto koskee, kutsutaan *rekisteröidyksi*.⁵ Sukututkimusta varten pidettävässä henkilörekisterissä eli *sukututkimusrekisterissä*⁶ rekisteröity on tutkimuskohteena olevan suvun jäsen. Rekisteröidyn puoliso ja alaikäiset lapset kuuluvat hänen henkilötietoihinsa.

Henkilötietolaki antaa myös *henkilörekisterille* laajan määritelmän.⁷ Lain tarkoittama henkilörekisteri on käyttötarkoituksensa vuoksi yhteen kuuluvista merkinnöistä muodostuva henkilötietoja sisältävä tietojoukko, joka on järjestetty siten, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot voidaan sieltä helposti löytää. Henkilörekisteri voi olla manuaalinen kortisto, mutta kaikki automaattinen henkilötietojen käsittely (esimerkiksi kiintolevyllä, CD-levyllä tai Internetissä kuuluu henkilötietolain piiriin). Vaikka henkilörekisteri on siirretty mikrofilmille tai -kortille, se on edelleen henkilörekisteri.

Rekisterinpitäjä on henkilö tai yhteisö, jonka käyttöä varten henkilörekisteri on perustettu, joka ylläpitää sitä ja jolla on oikeus päättää siitä.⁸ Rekisterinpitäjä voi olla sukuseura tai sukututkija. Sukututkimusta tekevä yhteisö voi tarvittaessa nimetä yhden tai useamman henkilön rekisterinpidon vastuuhenkilöksi.

Koska sukututkimustoimintaa säätelevät useat eri lait, on tärkeää pitää mielessä mitä sukututkimuksen osaluetta mikäkin laki koskee. Henkilötietolaki säätelee sukututkijan rekisteriin keräämien ja tallettamien henkilötietojen käsittelyä ja suojaamista, laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki) ja väestötietolaki puolestaan sitä, millä edellytyksillä viranomainen voi tietoja sukututkijalle luovuttaa. Perustuslain 10 § suojaa kansalaisten yksityiselämää, mutta 12 § antaa sukututkijalle ja sukuyhteisölle oikeuden käyttää sananvapauttaan esimerkiksi julkaisemalla sukukirjan ”kenenkään ennakolta estämättä”.

1.2. Käytännėsääntöjen tarkoitus

Henkilötietolaki antaa mahdollisuuden laatia toimialakohtaisia käytännėsääntöjä.⁹ Toimialaa edustavat yhteisöt, esimerkiksi keskeiset järjestöt voivat kirjoittaa käytännėsäännöt jäsenistölleen ohjeistukseksi henkilötietolain soveltamiseksi ja hyvän tietojenkäsittelytavan edistämiseksi. Sukututkimustoimialan käytännėsäännöt ovat laatineet sukuharrastuksen piirissä toimivat valtakunnalliset järjestöt, Suomen Sukututkimusseura (perustettu 1917), Sukuseurojen Keskusliitto SSK ry (perustettu 1979), Karjalaisten Sukuyhteisöjen Liitto ry (perustettu 1999) ja Suomen Sukuhistoriallinen yhdistys ry (perustettu 2004).

Käytännėsääntöjen tarkoituksena on luoda toimialaa varten ohjeita henkilötietojen käsittelyyn ja esittää tulkintoja ja suosituksia siitä, kuinka tiettyjä henkilötietolain määräyksiä tulee toimialalla soveltaa. Pyrkimyksenä on antaa toimialalle tietoa hyvästä ja oikeasta tietojenkäsittelytavasta, jotta rekisteröityjen yksityisyyden suoja turvaavat perusoikeudet voidaan ottaa huomioon ja näin välttyä ongelmatilanteilta.

Tietosuojavaltuutetun toimisto on julkaissut ohjeistuksen henkilötietolain seuraamusjärjestelmästä.¹⁰ Ohjeistus sisältää valvontaviranomaisten toimenpiteet, rikosoikeudelliset seuraamukset, vahingonkorvausvastuun sekä kurinpidolliset seuraamukset. Sanktiojärjestelmän kuvauksessa ovat lainsäädännön noudattamatta jättämisestä tai laiminlyönneistä aiheutuvat seuraamukset.

Käsillä olevat käytännesäännöt koskevat sukututkimustarkoituksessa pidettäviä henkilörekistereitä olipa tietojen kerääminen ja tallettaminen harrastus- tai ammattimaista toimintaa tai rekisterinpitäjänä yksityinen henkilö, sukuseura, yritys tai muu yhteisö. Esitetyt ohjeet ja henkilötietolain tulkinnat eivät luonnollisesti voi koskea kaikkia mahdollisia esille tulevia tilanteita, mutta ne antavat sukututkijoille ja sukuseuroille pääsuuntaviivat henkilötietolain säännösten toteuttamiseen. Myöskään kaikkia käsitteitä ei voida tyhjentävästi määritellä, koska rekisterinpitäjien tarpeet ja rekistereiden käyttö vaihtelevat.

Tietosuojavaltuutettu on tarkastanut nämä käytännesäännöt. Noudattamalla käytännesääntöjen ohjeita sukututkija ja sukuyhteisö voi mahdollisimman kattavasti käyttää henkilötietolain hänelle antamaa oikeutta tutkia elossa olevia henkilöitä ja samalla toimia aktiivisesti näiden yksityisyyden suojan turvaamiseksi.

2. Henkilötietolain soveltaminen sukututkimusrekistereihin

2.1. Sukututkimuksen erityisasema henkilötietolaissa

Henkilötietojen käsittelyn yleisperiaatteen mukaan elossa olevien henkilöiden henkilötiedoista saa muodostaa henkilörekisterin ainoastaan silloin, kun rekisteröity itse tai tietosuojalautakunta on antanut siihen luvan tai kun rekisterinpitäjän ja rekisteröidyn välillä on ns. asiallinen yhteys (esimerkiksi asiakassuhde).¹¹ Tämä säännös ei koske kuitenkaan sukututkimusta.

Sukututkimukselle henkilötietolaki suo tältä osin siis helpotuksia. Kun henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena on sukututkimus, saa sukututkija ja sukuyhteisö kerätä ja tallentaa rekisteriksi eläviä henkilöitä koskevia henkilötietoja.¹² Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jokaisella on oikeus perustaa ja ylläpitää sukututkimusrekisteri haluamastaan suvusta kysymättä erikseen lupaa jokaiselta rekisteriin tallettamaltaan elossa olevalta henkilöltä.

Sukututkimusrekisteriäkin koskee henkilötietolain vaatimus käyttötarkoitussidonnaisuudesta. Henkilörekisterissä olevia tietoja on lupa käyttää ainoastaan siihen tarkoitukseen, mihin ne on alun perin kerätty.¹³ Sukututkimusrekisteriin kerättyjä tietoja ei saa luovuttaa muuhun kuin sukututkimustarkoitukseen, ei esimerkiksi suoramarkkinointia harjoittavalla yritykselle.

2.2. Henkilötietolain soveltamisala sukututkimuksessa

Henkilötietolakia ei sovelleta sukututkimusrekisteriin, joka sisältää tietoja ainoastaan kuolleista henkilöistä.

Elossa olevia henkilöitä sisältävään sukututkimusrekisteriin ei sovelleta henkilötietolakia, kun sukututkija käsittelee henkilötietoja yksinomaan henkilökohtaisiin tai niihin verrattaviin tavanomaisiin yksityisiin tarkoituksiinsa.¹⁴ Tavanomaisiin yksityisiin tarkoituksiin katsotaan kuuluvan se, että sukututkija a) näyttää sukututkimusrekisteriään ja siitä otettuja tulosteita omaan lähipiiriinsä¹⁵ kuuluville henkilölle tai b) luovuttaa sukututkimusrekisteristään tietoja toiselle sukututkijalle. Sen, joka luovuttaa tietoja toiselle sukututkijalle, on huolehdittava siitä, että vastaanottaja käsittelee niitä ainoastaan yksityisiin sukututkimustarkoituksiinsa.

Henkilötietolaki tulee sovellettavaksi ja rekisterinpitäjän velvollisuudet toteutettaviksi, jos

- a) elävien henkilöiden henkilötietoja sisältävä sukututkimusrekisteri asetetaan nähtäville laajemmalle henkilökoukulle kuin rekisterinpitäjän omaan lähipiiriin kuuluville henkilöille (esimerkiksi sukukokouksessa) tai
- b) siitä luovutetaan osia tai tulosteita muille kuin rekisterinpitäjän omaan lähipiiriin kuuluville henkilöille (esimerkiksi sukukirjan julkaisemista varten) tai
- c) henkilötietoja levitetään avoimessa verkossa¹⁶

2.3. Mitä tietoja sukututkimusrekisteriin saa tallettaa?

Henkilötietolain mukaan sukututkimusrekisteriin saa kerätä ja tallentaa tutkittavaan sukuun kuuluvasta henkilöstä sekä tämän puolisosta nimen, syntymäajan ja -paikan, vihkimisajan, kuolinajan ja -paikan, arvon ja ammatin¹⁷ sekä osoitetiedon ja muut sukututkimuksen kannalta tarpeelliset tiedot.¹⁸

Sukututkija ja sukuyhteisö itse ratkaisevat sen, mitä ”muut sukututkimuksen kannalta tarpeelliset tiedot” ovat.¹⁹ Tällöin on kuitenkin otettava huomioon se, mitä säädetään elossa olevien henkilöiden arkaluontoisista tiedoista (ks. luku 2.4.) Kauan sitten kuolleiden ja elossa olevien henkilöiden kohdalla sukututkimuksen kannalta tarpeelliset tiedot saattavat vaihdella huomattavasti. Esimerkiksi sairaus- ja rikostiedot kuuluvat sukututkimuksessa oleellisesti menneiden sukupolvien vähäisiin henkilötietoihin, mutta elossa olevien kohdalla kysymys on arkaluontoisista tiedoista, joiden rekisteröimiseen on saatava rekisteröidyn lupa.

Sukututkimuksessa tulee usein esille tietoja, jotka eivät henkilötietolain mukaan ole arkaluontoisia, mutta joiden julkaisemisen rekisteröity itse saattaa kokea ongelmalliseksi. Tällöin kyse voi olla sellaisista tiedoista kuten adoptio, avioton lapsi ja isyyden tunnustaminen. Tämänkaltaisiin tietoihin sukututkijan tulee suhtautua suurella varovaisuudella, jos on esimerkiksi olemassa mahdollisuus, ettei adoptiolapsi tiedä taustastaan. Edellä mainituissa tapauksissa on suositeltavaa aina keskustella rekisteröityjen kanssa siitä, kuinka he haluavat tietonsa sukututkimusrekisteriin talletettavan.

Rekisterinpitäjän on huolehdittava siitä, että sukututkimusrekisteriin talletettavat henkilötiedot ovat oikein.²⁰ Siksi on suositeltavaa, että sukututkimusrekisteriin talletettavat henkilötiedot kerätään ensisijaisesti viranomaisten pitämistä väestörekistereistä, mutta ne annetaan myös asianomaisten tarkastettavaksi siinä vaiheessa, kun perhekokonaisuus on valmis. Samassa yhteydessä henkilöltä on suositeltavaa pyytää esimerkiksi perhetietolomakkeella sukututkimukseen sellaisia henkilö-tietoja, joita viranomaislähteistä tai arkistoista ei ole mahdollisuutta löytää.

Toisesta henkilörekisteristä (esimerkiksi viranomaisen tai yksityisen henkilön henkilörekisteristä) saa sukututkimusrekisteriä varten luovuttaa ne tiedot, jotka sukututkimustarkoituksessa on oikeus kerätä ja tallettaa, jollei rekisteröity ole kieltänyt tietojensa luovuttamista.²¹

On tärkeää huomata, että henkilötiedon tallettaminen tulee aina arvioida oman sukututkimusrekisterin näkökulmasta. Esimerkiksi sanomalehdessä tai sukukirjassa julkaistun tai viranomaisen julkisuuslain nojalla luovuttaman elossa olevaa henkilöä koskevan henkilötiedon käsittelystä saattaa olla tarpeen tiedottaa rekisteröidylle. Edellä mainitun kaltaisissa tiedonhankintatilanteissa on noudatettava henkilötietolakia, mikäli laki muutoin tulee ko. sukututkimusrekisteriin sovellettavaksi.

2.4. Mitä tietoja sukututkimusrekisteriin ei saa tallettaa?

Sukututkimusrekisteriin ei saa tallettaa eläviä henkilöitä koskevia arkaluontoisia tietoja ilman heidän lupaansa.²² Arkaluontoisina tietoina pidetään henkilötietoja, jotka kuvaavat tai on tarkoitettu kuvaamaan seuraavia tietoja:²³

- rotu tai etninen alkuperä;
- yhteiskunnallinen, poliittinen tai uskonnollinen vakaumus, ammattiliittoon kuuluminen. Näitä tietoja voidaan käsitellä, jos rekisteröity on itse saattanut ne julkisiksi.²⁴
- rikollinen teko, rangaistus tai muu rikoksen seuraamus;
- terveydentila, sairaus tai vammaisuus, hoitotoimenpiteet tai niihin verrattavat toimet;
- seksuaalinen suuntautuminen tai käyttäytyminen;
- sosiaalihuollon tarve tai saadut sosiaalihuollon palvelut, tukitoimet ja muut sosiaalietuudet;

Henkilötunnusta ei tule koskaan tallettaa sukututkimusrekisteriin.²⁵

Sukututkimusrekisteriin ei saa tallettaa elossa olevasta henkilöstä virheellistä, epätäydellistä tai vanhentunutta henkilötietoa.²⁶ Siksi on suositeltavaa, että varsinkin sukujulkaisuun tähdättäessä kullekin rekisteröidylle annetaan hänen omat henkilötietonsa tarkistettaviksi, korjattaviksi ja täydennettäviksi. Tällöin on muutenkin syytä tarkkaan harkita, sisältääkö rekisteri mahdollisesti sellaisia henkilötietoja, joita henkilö voisi pitää yksityiselämäänsä loukkaavina.²⁷ Tällaisissa tapauksissa informointivelvollisuus (ks. luku 4.1.) tulee ehdottomasti toteuttaa.

3. Rekisterinpitäjän velvoitteet

3.1. Huolellisuusvelvoite

Rekisterinpitäjän on aina – riippumatta siitä sovelletaanko sukututkimusrekisteriin henkilötietolakia vai ei – käsiteltävä henkilötietoja laillisesti ja huolellisesti sekä hyvää tietojenkäsittelytapaa noudattaen.²⁸

3.2. Henkilötietojen käsittelyn suunnittelu

Rekisterinpitäjän tulee suunnitella henkilötietojen käsittely viimeistään silloin, kun henkilötietolaki tulee sovellettavaksi sukututkimusrekisteriin tai heti kun tiedetään, että sukututkimusrekisteri jossakin vaiheessa tulee kuulumaan henkilötietolain soveltamisalaan.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi käsittelyn tarkoitus sekä se, mistä henkilötiedot pääsääntöisesti hankitaan ja mihin niitä luovutetaan.²⁹ Sukututkimusrekisterin suunnitteluvälineenä on suositeltavaa käyttää rekisteriselostetta sen yksinkertaisen käyttötavan vuoksi myös silloin, kun laki ei sitä edellytä.

3.3. Tietojen suojaaminen

Rekisterinpitäjän tulee aina – riippumatta siitä, sovelletaanko sukututkimusrekisteriin henkilötietolakia vai ei – huolehtia rekisterissä olevien tietojen suojaamisesta.³⁰ Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että asiattomien pääsy rekisteriin (erityisesti atk:lla ylläpidetyn sukututkimusrekisterin kaappaus) estetään.

Myös silloin kun rekisteri tai sen pohjana olevat asiakirjat hävitetään, rekisterinpitäjän tulee huolehtia siitä, että hävittäminen tapahtuu niin tehokkaasti, ettei aineistoa päädy muiden saataville.

3.4. Rekisteriseloste

Rekisterinpitäjän – sukuyhteisön tai sukututkijan – on laadittava sukututkimusrekisteristä rekisteriseloste (liite 1).

- a) viimeistään silloin, kun henkilötietolaki tulee sovellettavaksi tai
- b) heti kun tiedetään, että sukututkimusrekisteri jossakin vaiheessa tulee kuulumaan henkilötietolain soveltamisalaan.

Rekisteriseloste on joka tapauksessa suositeltavaa laatia mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Käytännössä sukuyhteisön on useimmiten laadittava rekisteriseloste, kun se käsittelee elossa olevien henkilöiden henkilötietoja. Sukuyhteisön on suositeltavaa laatia rekisteriseloste myös jäsenrekisteristään (liite 2).³¹

Rekisteriselosteesta tulee käydä ilmi seuraavat tiedot:

- rekisterinpitäjä ja hänen yhteystietonsa sekä jos rekisterinpitäjä on yhteisö, sen edustaja ja tämän yhteystiedot;
- henkilötietojen käsittelyn tarkoitus;
- kuvaus rekisteröidyistä ryhmänä ja rekisteriin talletettavista tiedoista;
- mihin tietoja rekisteristä pääsääntöisesti luovutetaan;
- miten rekisterin suojaus on järjestetty.³²

Jos rekisteriselostetta käytetään tietojenkäsittelyn suunnittelun välineenä, siihen kirjataan myös rekisteröidyn oikeudet (tarkastusoikeus, oikeus korjata itseä koskeva tieto ja kielto-oikeus).

Rekisteriselosteen käyttäminen saattaa helpottaa tutkimustyötä ja tietojen saantia silloin, kun kerätään tietoja viranomaisten rekistereistä ja arkistoista koskien elossa olevia henkilöitä ja vähemmän kuin 50 vuotta sitten kuolleita henkilöitä. Tällöin on syytä liittää tietojen tilauskirjeeseen kopio rekisteriselosteesta tai ilmoittaa tilauksessa Internet-osoite, jossa rekisterinpitäjän rekisteriseloste on nähtävissä.

4. Rekisteröidyn oikeudet

4.1. Informointi tietojen käsittelystä

Mikäli henkilötietolaki tulee sovellettavaksi sukututkimusrekisteriin, on huolehdittava siitä, että rekisteröity voi saada tiedon

- rekisterinpitäjältä;
- henkilötietojen käsittelyn tarkoituksesta;
- mihin tietoja pääsääntöisesti luovutetaan;
- muut tiedot, jotka ovat tarpeen rekisteröidyn oikeuksien käyttämiseksi.³³

Henkilötietolain mukaan rekisterinpitäjän tulee toteuttaa informointivelvollisuus

- a) tietoja kerätessä ja tallennettaessa tai
- b) jos tietoja hankitaan muualta kuin rekisteröidyltä itseltään ja tietoja on tarkoitus luovuttaa, viimeistään silloin, kun tietoja ensi kerran luovutetaan.³⁴

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kerätessään henkilötietoja suvun jäseniltä, sukututkijan on tiedotettava näille, että tiedot tallennetaan henkilörekisteriin. Jos sukututkija kerää tietoja esimerkiksi väestökirjoista ja tarkoituksena on luovuttaa sukututkimusrekisteri sukuseuralle julkaistavaksi, on informointivelvollisuus toteutettava viimeistään tässä vaiheessa.

Informointivelvollisuuden toteuttamisessa on riittävää, että rekisterinpitäjä aktiivisesti edistää rekisteröidyn mahdollisuutta saada tieto sukututkimusrekisteristä. On huomattava, että sukujulkaisun tekijän ei ole tarpeen pyytää lupaa tietojen julkaisemiseen, vaan tiedottaa siitä, että henkilö on rekisteröity sukututkimusrekisteriin.

Tieto sukututkimusrekisteristä voidaan saattaa rekisteröidyn tietoon eri tavoin. Kattavimmat tavat ovat puhelinyhteys ja sähkö- tai kirjepostin lähettäminen jokaiseen perheeseen. Tehokasta on myös samalla julkaista rekisteriseloste sukututkijan tai sukuyhteisön Internet-sivustolla. Kyseeseen voi tulla myös lehti-ilmoitus esimerkiksi paikallislehdessä.

Sukuyhteisöissä sukututkimusrekisteristä on syytä tiedottaa jäsenlehdessä tai jäsentiedotteessa. Tietoa sukututkimusrekisterin olemassaolosta on suositeltavaa levittää myös sukuhaaroittain ja perhekunnittain siten, että suvun jäsenet vievät tietoa eteenpäin toisille suvun jäsenille tai muunlaista verkostoa hyväksi käyttäen mahdollisimman monikanavaisesti.

On suositeltavaa toteuttaa informointivelvollisuus mahdollisimman täydellisesti esimerkiksi yhdellä kertaa sukukirjahankkeen loppuvaiheessa. Tällöin jokaiselle perheelle lähetettävällä kirjeellä voidaan pyytää henkilöistä lisätietoja, valokuvia ym. aineistoa, kertoa sukuseuran toiminnasta ja suorittaa kirjan ennakkomarkkinointia sekä samalla tiedottaa sukututkimusrekisteristä. Mikäli rekisterinpitäjä saa tietää (esimerkiksi väestötietojärjestelmästä), että rekisteröity suhtautuu kielteisesti henkilötietojensa käyttöön sukututkimuksessa, tulee informointi tällaisten henkilöiden kohdalla ehdottomasti toteuttaa.

Informointivelvollisuus voidaan jättää toteuttamatta, jos se on mahdotonta tai siitä aiheutuu kohtuutonta vaivaa.³⁵ Kohtuuttomaksi vaivaksi katsotaan rekisteröityjen suuri määrä³⁶ tai yhteystiedon hankkiminen muilla keinoin kuin väestötietojärjestelmästä (esimerkiksi ulkomaille muuttaneiden henkilöiden kohdalla).

4.2. Tarkastusoikeus

Rekisteröidyllä on oikeus saada tietää, mitä tietoja hänestä on sukututkimusrekisteriin talletettu.³⁷ Tietojen tarkastaminen voi tapahtua esimerkiksi siten, että rekisterinpitäjä tulostaa rekisteristä henkilöä itseä ja tämän perhettä koskevat talletetut tiedot ja postittaa ne tälle.

4.3. Tiedon korjaaminen

Rekisterinpitäjän on rekisteröidyn vaatimuksesta oikaistava, poistettava tai täydennettävä sukututkimusrekisterissä oleva virheellinen, tarpeeton, puutteellinen tai vanhentunut tieto.³⁸

4.4. Kielto-oikeus

Rekisteröidyllä on oikeus kieltää rekisterinpitäjää käsittelemästä itseään koskevia tietoja.³⁹ Kun rekisteröity käyttää kielto-oikeuttaan, rekisterinpitäjän tulee kirjata kielto ja sen laajuus sukututkimusrekisteriin. On kuitenkin suositeltavaa keskustella kielto-oikeutta käyttäneen rekisteröidyn kanssa ja pyrkiä saamaan lupa ainakin joidenkin henkilötietojen käsittelylle.

Rekisteröidyllä on oikeus peruuttaa tietojensa käsittelyä koskeva kielto, mikä tulee merkitä sukututkimusrekisteriin.

Kun sukututkimusrekisteri tai osa siitä saatetaan julkisuuteen esimerkiksi sukukirjana, kielto-oikeutta käyttäneen henkilön henkilöllisyys ei saa olla kirjassa tunnistettavissa. Tällöin voidaan tapauksesta riippuen käyttää sellaisia merkintätapoja kuten sukupuoli ja syntymävuosi (esimerkiksi ”mies synt. 1946”) tai ”henkilö kieltänyt tietojensa käytön” tai ”N. N.”

Jos tutkittavaan sukuun kuuluva henkilö käyttää kielto-oikeuttaan, se koskee myös hänen puolisonsa ja alaikäisten lastensa tietoja. Sen sijaan elossa oleva henkilö ei voi käyttää kielto-oikeutta kuolleen henkilön henkilötietoihin.

5. Erityiskysymyksiä

5.1. Henkilörekisterin suhde sukujulkaisuun

Henkilötietolaki ei koske julkaisutoimintaa. Sukujulkaisun kohdalla henkilötietolain säädökset tulevat kuitenkin välillisesti sovellettavaksi silloin, kun julkaisuun sisältyy sukutauluja,⁴⁰ jotka sisältävät tietoja elossa olevista henkilöistä. Tällöin sukutaulujen tausta-aineisto muodostaa henkilörekisterin, johon sovelletaan henkilötietolakia.

Sen sijaan lakia ei sovelleta

- a) sukutauluja sisältämättömän proosamuotoisen julkaisun tausta-aineistoon, vaikka teoksessa on henkilötietoja eikä
- b) sukutauluja sisältävän julkaisun proosamuotoisten osien tausta-aineistoon.⁴¹

Henkilötietolaissa mainitut toimitukselliset rekisterit ovat sellaisia henkilörekistereitä, jotka on tarkoitettu käytettäväksi yksinomaan tiedotusvälineen toimitustyössä ja jotka eivät ole muiden käytettävissä.⁴²

Elossa olevien henkilötietoja avoimeen (Internetiin) verkkoon laitettaessa on otettava huomioon, onko kyseessä henkilörekisterin sähköinen levittäminen vai verkkojulkaisu.⁴³ Kun sukututkimusrekisteristä siirretään henkilötietoja avoimeen verkkoon, tietojenkäsittelyn käyttötarkoitus muuttuu ja tällöin henkilötietolain mukaan jokaiselta henkilöltä on pyydettävä suostumus omien tietojensa levittämiseksi.⁴⁴

Verkkojulkaisun eräs tunnusmerkki on se, että sillä on lainmukainen vastaava toimittaja. Verkkojulkaisua samoin kuin CD- tai DVD-levyillä⁴⁵ julkaisemista koskee sama lainsäädäntö kuin painotuotteita eli tämän luvun kahdessa ensimmäisessä kappaleessa esitetyt ohjeet. Kun sukututkimusrekisterin tietoja aiotaan julkaista verkkojulkaisussa, on siitä hyvä mainita rekisteriselosteessa. Lisäksi on erittäin suositeltavaa tiedottaa siitä jokaiselle elossa olevalle henkilölle.

Sukujulkaisussa on aiheellista suhtautua erityisellä varovaisuudella vainajien arkaluontoisina pidettäviin tietoihin. Niihin on syytä soveltaa vähintään julkisuuslain 50 vuoden suoja-aikaa.⁴⁶ Tämän aikamäärän jälkeenkin on suositeltavaa keskustella vainajan lapsien kanssa siitä, kuinka he haluaisivat arkaluontoisina pitämänsä tiedot sukujulkaisuun kirjoitettavan.

5.2. Valokuva henkilötietona

Henkilötietolaissa esitetyn henkilötiedon määritelmän mukaan myös valokuva katsotaan henkilötiedoksi. Tällöin rekisteröity itse saa päättää valokuvansa liittämistä sukututkimusrekisteriin, mikäli rekisteri muuten kuuluu henkilötietolain soveltamisalaan.⁴⁷ Oikeuskäytännössä on kuitenkin vakiintunut tulkinta, että henkilö voi päättää ainoastaan sellaisesta kuvasta, jossa hän on yksin, mutta ei ryhmäkuvasta.

5.3. Lehtileikekokoelma

Henkilötietolakia ei sovelleta lehtileikekirjaan eikä muuhun tiedostusvälineessä julkaistuun aineistoon sellaisenaan.⁴⁸ Sen sijaan esimerkiksi sanomalehdistä kerättyjen ja sukututkimusrekisteriin tallennettujen eläviä henkilöitä koskevien henkilötietojen osalta on henkilötietolakia noudatettava, mikäli sukututkimusrekisteri muuten kuuluu henkilötietolain soveltamisalaan.

5.4. Henkilötietojen käsittely toimeksiannosta

Kun elossa olevien henkilötietoja käsitellään toimeksiannosta, on toimeksiantajan ja toimeksisaajan syytä tarkkaan etukäteen kirjallisesti sopia rekisterinpidon velvollisuuksista ja vastuunjaosta sekä siitä, miten esimerkiksi sukukirjahankkeen eri vaiheissa huolehditaan henkilötietolain vaatimusten noudattamisesta. Toimeksiantosopimuksessa tulee erityisesti kiinnittää huomiota siihen, kuka vastaa sukututkimusrekisteristä hankkeen päätyttyä.

5.5. Henkilötietojen luovuttaminen ulkomaille

Jos sukututkimusrekisteristä aiotaan luovuttaa tietoja Suomesta ulkomaille, tulee siitä olla maininta rekisteriselosteen ao. kohdassa.

EU-maiden ja Euroopan talousalueen ulkopuolelle henkilötietoja voidaan luovuttaa ainoastaan silloin, kun vastaanottavassa maassa taataan tietosuojan riittävä taso. Tietosuojavaltuutetun Internet-sivustolla on luettelo maista, jotka täyttävät tämän ehdon. Kun tietoja luovutetaan sellaisiin maihin, joissa tietosuojan riittävää tasoa ei voida taata (esimerkiksi Yhdysvaltoihin), on henkilöiltä saatava suostumus tietojen luovuttamiselle.⁴⁹

5.6. Sukututkimusrekisterin arkistointi

Kun manuaalinen sukututkimusrekisteri on siirretty osana yksityisarkistoa viranomaisarkistoon, siihen sovelletaan lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Tietojen luovutuksesta päätetään julkisuuslain säädösten nojalla, ellei yksityisarkiston luovutussopimuksessa muuta määrätä.⁵⁰ Myös muihin kuin viranomaisarkistoihin (esimerkiksi kotiseutuarkistoon) siirrettyihin sukututkimusrekistereihin on syytä soveltaa julkisuuslakia.

Sukuyhteisöjen säännöissä on syytä määrätä sukututkimusrekisterin arkistoinnista.

Liite 1

SUKUTUTKIMUSREKISTERISELOSTE

Henkilötietolaki (523/99) 10 §

Laatimispäiväys:

1. Rekisterinpitäjä [sukuyhteisö tai sukututkija]

Nimi:

Yhteystiedot:

2. Rekisteriasioista vastaavat henkilöt

Nimi:

Asema sukuyhteisössä, vastuualue:

Yhteystiedot:

3. Rekisterin nimi

Meikäläisen Sukuseuran sukututkimusrekisteri

Matti Meikäläisen sukututkimusrekisteri

4. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Sukuyhteisön sääntöjen mukaisen sukututkimuksen tekeminen ja sukujulkaisun tuottaminen.

Sukututkimuksen tekeminen.

Sukututkimuksen tekeminen ja sukujulkaisun tuottaminen.

Sukututkimuksen tekeminen ja sukujulkaisun tuottaminen toimeksiannosta.

5. Rekisterin tietosisältö

Tutkittaviin sukuihin kuuluvista henkilöistä ja heidän puolisoistaan:

- nimi, syntymäaika ja -paikka, vihkimisaika ja -paikka, kuolinaika ja -paikka, arvo ja ammatti;
- muut sukututkimuksen kannalta tarpeelliset tiedot;
- osoitetieto;
- suostumus- ja kieltotiedot erikseen suojattuina.

6. Rekisterin säännönmukaiset tietolähteet

Pääsääntöiset tietolähteet:

- väestötietojärjestelmä;
- muu arkistoaineisto ja viranomaisrekisterit;
- painetut lähteet;
- sukuun kuuluvien antamat tiedot.

7. Säännönmukaiset tietojen luovutukset

Rekisteristä luovutetaan tietoja ainoastaan sukututkimustarkoituksiin. Rekisteristä voidaan siirtää tietoja ulkomaille tietosuojavaltuutetun toimiston antamien ohjeiden mukaisesti.

8. Rekisterin suojauksen periaatteet

Atk-pohjainen ja manuaalinen rekisteri suojataan lainsäädännön ja hyvän tietoturvallisuuden vaatimusten mukaisesti (manuaaliset aineistot lukitussa tilassa). Elossa olevien henkilöiden arkaluontoisia tietoja käsitellään ainoastaan rekisteröidyn suostumuksella.

9. Rekisteröidyn oikeuksien huomioon ottaminen

Rekisteröidylle varataan pyynnöstä mahdollisuus tarkastaa omat tietonsa. Virheellinen, tarpeeton, puutteellinen tai vanhentunut tieto oikaistaan, poistetaan tai täydennetään. Rekisteröidyn vaatimuksesta häntä koskevia tietoja ei käsitellä eikä luovuteta. Kiellosta tai sen peruuttamisesta tehdään rekisteriin merkintä.

Liite 2

JÄSENREKISTERISELOSTE

Henkilötietolaki (523/99) 10 §

Laatimispäiväys:

1. Rekisterinpitäjä

Meikäläisen Sukuseura ry
Yhteystiedot: puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja sihteeri

2. Rekisteriasioista vastaava henkilö

Jäsenrekisterinhoitaja:
Yhteystiedot:

3. Rekisterin nimi

Meikäläisen Sukuseura ry:n jäsenrekisteri

4. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Yhdistyslain 11 §:ssä tarkoitettu jäsenluettelo yhdistyksen jäsenistä.

5. Rekisterin tietosisältö

Jäsenten nimet, syntymäajat, -paikat, osoitteet, kotipaikat, puhelin- ja sähköpostitiedot sekä jäseneksi liittymis- ja eroamistiedot ja liittymis- ja jäsenmaksu- sekä karhuamistiedot.
Jäsenryhmät yhdistyksen sääntöjen mukaan kuten kunniapuheenjohtaja ja kunniajäsenet, varsinaiset jäsenet sekä vapaa-, kannatus- ja yhteisöjäsenet ja muut yhdistyksen päättämät tarpeelliset tiedot.

6. Rekisterin säännönmukaiset tietolähteet

Jäseniltä, heidän läheisiltään sekä vainajien omaisilta ja julkisista lähteistä saadut tiedot
Kirjanpidosta saadut tiedot jäsen- ja muiden yhdistyksen maksujen suorituksista.

7. Säännönmukaiset tietojen luovutukset ja tietojen siirto EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Tietoja luovutetaan vain seuran hallituksen jäsenille taikka hallituksen erikseen tekemällä päätöksellä seuran jäsenelle, joka on niitä pyytänyt.

8. Rekisterin suojauksen periaatteet

Vain sukuseuran jäsenasioista vastaavalla henkilöllä on rekisteriin pääsyoikeus atk:lla talletettuihin tietoihin sekä oikeus rekisterissä muuttaa, lisätä tai poistaa tietoja. Tiedot säilytetään parhaiden käytäntöjen, hyvän tietoturvallisuuden ja lainsäädännön vaatimusten mukaisesti ulkopuolisilta suojattuina.

Viitteet

- ¹ Henkilötietolaki (HetiL, 523/1999) 1 §.
- ² Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (JulkL, 621/1999) 24 ja 31 §.
- ³ HetiL 3 § 1 mom. kohta 3; ”Lausunto 4/2007 henkilötietojen käsitteestä. Tietosuojatyöryhmä. Annettu 20.6.2007”. Sivut 3 – 24. http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_fi.pdf (6.5.2008).
- ⁴ HetiL 3 § 1 mom. kohta 2.
- ⁵ HetiL 3 § 1 mom. kohta 5.
- ⁶ HetiL 18 § 1 ja 2 mom.
- ⁷ HetiL 3 § 1 mom. kohta 3.
- ⁸ HetiL 3 § 1 mom. kohta 4.
- ⁹ HetiL 42 §. Oikeusprosessissa käytännössä ei ole samaa juridista statusta kuin lailla, vaan ns. *soft law* -status (”pehmeä laki”). Ks. Sari Niku-Paavo, ”Mitä käytännössä ovat?”. *Tietosuoja* 1/2003 (18–21).
- ¹⁰ ”Henkilötietolain seuraamusjärjestelmä”. <http://www.tietosuoja.fi/9123.htm> (6.5.2008).
- ¹¹ HetiL 8 § 1 mom. kohdat 1 ja 5.
- ¹² HetiL 18 § 1 mom.
- ¹³ HetiL 7 §.
- ¹⁴ HetiL 2 § 3. mom.; Tietosuojadirektiivi 3. artikla kohta 2.
- ¹⁵ Tässä on tarkoituksella käytetty väljää lähipiirin käsitettä, koska sen sisältö määrittynyt rekisterinpitäjistä käsin ja jokainen rekisterinpitäjä itse määrittelee keitä henkilöitä hänen lähipiiriinsä kuuluu. Lähipiiriin voitaneen katsoa kuuluvan ainakin sukututkijan puoliso, lapset ja näiden perheet, sisarukset perheineen, vanhemmat, ystävät jne.
- ¹⁶ EY:n tuomioistuin 6.11.2003 asia C-/01/01.
- ¹⁷ HetiL 18 § 1 mom.; HE 96/1998 perustelut. Hallituksen esityksessä todetaan, että henkilötietolain 18 §:ssä mainitut ”tarpeelliset yksilöintitiedot” ovat lähinnä henkilörekisteriasetuksen 2a §:ssä luetellut tiedot eli nimi, syntymäaika ja -paikka, vihkimisaika, kuolinaika ja -paikka, arvo ja ammatti.
- ¹⁸ HetiL 18 § 1 mom. ” – muut sukututkimuksen kannalta tarpeelliset henkilötiedot – ” ohittaa. HetiL 9 §:n 1. momentissa mainitun tarpeellisuusvaatimuksen.
- ¹⁹ HetiL 18 § 1 mom.; HE 96/1998 perustelut.
- ²⁰ HetiL 9 § 2 mom.
- ²¹ HetiL 18 § 2 mom.
- ²² HetiL 11 § 1 mom. ja 12 § 1 mom. kohta 1.
- ²³ HetiL 11 §.
- ²⁴ HetiL 12 § 1 mom. kohta 2.
- ²⁵ HetiL 13 §.
- ²⁶ HetiL 9 § 2 mom.
- ²⁷ Rikoslaki 24: 8 § 1 mom.: ”Joka oikeudettomasti 1) joukkotiedostusvälinettä käyttämällä tai 2) muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville esittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, on tuomittava yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.”
- ²⁸ HetiL 5 §.
- ²⁹ HetiL 6 §.
- ³⁰ HetiL 32 §, lainmuutos 1.11.2007.
- ³¹ ”Yhdistyksen jäsenluettelot ja henkilötietolaki”. <http://www.tietosuoja.fi/7403.htm> (6.5.2008).
- ³² HetiL 10 § 2 mom.
- ³³ HetiL 24 § 1 mom.
- ³⁴ HetiL 24 § 1 mom.
- ³⁵ HetiL 24 § 2 mom. kohta 2.
- ³⁶ HetiL 24 § 2 mom. kohta 3; HE 96/1998 perustelut.
- ³⁷ HetiL 26 § 1 mom. Ks. tietosuojavaltuutetun toimiston ohje <http://www.tietosuoja.fi/11195.htm>.
- ³⁸ HetiL 29 § 2 mom.
- ³⁹ HetiL 24 § 1 mom.
- ⁴⁰ Sukutaululla tarkoitetaan tässä sukututkimustulosten esitystapaan kuuluvaa, yleensä yhden perheen jäsenistä ja heidän henkilötiedoistaan koostuvaa kokonaisuutta.
- ⁴¹ HetiL 2 § 5 mom.; HE 96/1998 perustelut.
- ⁴² HetiL 2 § 4. mom.; HE 96/1998 perustelut.
- ⁴³ ”Tietosuoja Internetissä. Euroopan unionin yhdenmennyttä lähestymistäpa. Valmisteluasiakirja 29. artiklan mukainen tietosuojatyöryhmä. Hyväksytty. 29.11.2000”. <http://ec.europa.eu/justicehome/fsj/privacy/docs/wpdocs/2000/wp37fi.pdf> (6.5.2008); ”Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi”. Erityisesti artiklat 2 – 5. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002L0058:FI:HTML> (6.5.2008).
- ⁴⁴ HetiL 8 § 1 mom. kohta 1.
- ⁴⁵ Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003) 2 § 1 mom. kohta 4. Laki määrittelee julkaisun yleisön saataville toimitetuksi painotuotteeksi, tietolevyksi taikka muuksi monistaen valmistetuksi teksti-, ääni- tai kuvattalenteeksi.
- ⁴⁶ JulkL 31 § 2 mom. Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta määrää yleiseksi arkaluontoisten tietojen salassapitoajaksi 50 vuotta henkilön kuolemasta.
- ⁴⁷ HetiL 3 § 1 mom.
- ⁴⁸ HetiL 2 § 4 mom.; HE 96/1998 perustelut.
- ⁴⁹ ”Henkilötietojen siirto ulkomaille henkilötietolain mukaan”. <http://www.tietosuoja.fi/9230.htm> (6.5.2008).
- ⁵⁰ HetiL 35 § 1 mom. Arkistolaitoksen ohje 21.10.2002 (275/60/02), kohta 3.3.